

Værfts-Magazinet

Nr. 1

Februar 2013

12. årgang

Fredriksvern Værfts Venner

Fredriksvern Verfts Venner

Innhold:

- Forsidebilde: Krutthuset – Foto: Jahn H. Schipsted
- Side 2: Innholdsfortegnelse og FVV formålsparagraf
- Side 3: Formanden har ordet og Redaksjonelt
- Side 4-6: Krutthuset nyrestaurert
- Side 7-9: Verftsminner En evig sommer i Stavern ved Anne-Margrete Bollmann
- Side 10: Utklipp fra Sprenggranatens første nr. 1953
- Side 11: Årsmøtet med innkalling og agenda
- Side 12-13: Bilder fra jul på verftet.
- Side 14-15: Viceadmiral Frederik Zimmer
- Side 16-17: Einar Aksdal – en samfunns engasjert offiser
- Side 18-21: Klipp fra arkivet
- Side 22: Kommandersersjantrommet Jens Olai Bundlie
- Side 23: Krigsskolens periode på 1900-tallet Kadetteses sommerøvelser
- Baksiden: Reklame fra Sparebank 1

Våre hjemmesider finner du på
www.fvv.stavern.no
E-post: fvvstavern@hotmail.com

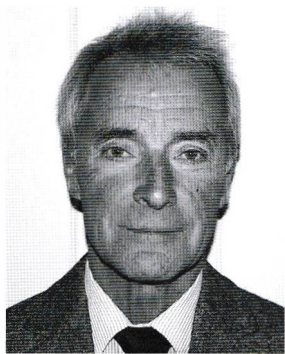
Foreningen – info

Fredriksvern Verfts Venner er en ideell organisasjon som ble stiftet 31 januar 2002. Foreningen skal arbeide for å bevare og forskjønne Fredriksvern verft med Stavern fort og blokkhusene samt å formidle kunnskap om disse nasjonale kulturminners historiske og kulturelle betydning. Videre skal foreningen bidra til at Fredriksvern verft skal være en arena for kulturaktiviteter tilpasset bygningene og områdets historie og særpreg. Som et ledd i informasjonsarbeidet forestår foreningens medlemmer guiding på verftsområdet. Om sommeren er det faste omvisninger flere ganger ukentlig. I tillegg er det mulig å bestille guidede turer for grupper hele året. Henvendelser om dette kan gjøres til venneforeningen direkte, til Larvik turistkontor eller hotell Wassiloeff. Venneforeningen står også for driften av Galeimuseet i Galeiskur nr 16. Museet er åpent for publikum i sommerhalvåret, men kan åpnes for omvisning av grupper hele året. Foreningen utgir i tillegg et historisk magasin «Værftsmagasinet» som bringer artikler og bilder knyttet til verftets mangeårige historie som forsvarsanlegg. Medlemskap i foreningen er åpent for alle.

Værftsmagasinet:

Ansvarlig redaktør: Jan Olav Eriksen	M: 916 10 785	j-o-erik@online.no
Leder redaksjonskomiteen: Kjell R. Bugge	P: 33 11 66 18 M: 992 08 711	buggekjell@online.no
Redaksjonsmedarbeider: Jahn H. Schipsted	P: 33 11 43 95 M: 411 26 513	jahn.schipsted@hotmail.com
Redaksjonsmedarbeider: Svein Krogstad	M: 907 01 568	svekrogs@online.no
Redaksjonsmedarbeider: Rune Sorli	M: 900 19 145	ru-soerl@online.no
Redaksjonsmedarbeider: Erling H. Halvorsen	M: 930 92 360	erling.hedly@c2i.net

Formanden har ordet

Vi starter på et nytt år og nye utfordringer. Aktiviteten og utfordringene håper jeg vil bli like store som i foregående år med fokus på formidling av historien om Fredriksvern verft.

Oppgavene er mange. Først og fremst er det pås-

ken som står for tur. I fjor ble det registrert over 25000 besøkende innenfor vollene. Vi vil åpne Galeimuseet og utstillingene i Kadettbrakka fra Skjærtorsdag og til og med 1. påskedag (13 – 16) Vi håper at mange kommer innom, og at vi uten problemer kan fylle vaktlistene.

Arne Naper, vår utmerkede modellbygger, er i ferd med å ferdigstille en modell av Soldathjemmet. Denne vil bli plassert i rommet som huser Krigstidsmodellen. Modellen vil ytterligere synliggjøre krigstiden ved Fredriksvern verft. Jeg håper at vi kan vise den frem for publikum til sommeren.

Vi har sammen med Venner av Gamle Stavern og Stavern Rotary engasjert oss i prosjektet Kikkut. Kikkut som var en varslingspost på Stavernsøya og et vippefyr, ble etablert rundt 1680 årene og var en del av forsvarsverket på Citadelløya. Dette er et spennende prosjekt som ligger klart innenfor vår formålsparagraf.

Foreningen har som tidligere nevnt et kontor –

arbeidsrom i Kadettbrakka. Her møtes mange av oss på mandager for en kopp kaffe og en prat. Vårt lille sekretariat vil alltid mer eller mindre være til stede. Så derfor er det noe dere ønsker å bidra med eller spørre om, er alle hjertelig velkommen til å besøke oss på mandagene (10 – 14).

I skrivende stund har Jahn Schipsted, prosjektansvarlig for Kommandersersjantrommet, ferdigstilt et hefte med bilder av samtlige kadetter som er malt på veggene. Bildene følges opp med en historie om hver enkelt kadett. Hftet er meget pent innbundet. Hftet sendes til slottet til Hans Majestet Kong Harald V, og den vil forhåpentligvis bli godt mottatt av Hans Majestet. Hans far er jo som mange kjenner til en av kadettene som er portrettert på den ene veggen.

Vi har fått fornyet kontrakten med flagging på verftet. Avtalen gjelder frem til 2016 og sikrer oss litt økonomisk handlefrihet også i årene fremover. Foreningens årsmøte nærmer seg. Årsmøtet dreier seg bl. a. om valg til styret. Mange av oss er valgt for 2 år og vil sitte i styret også i 2013. Noen er på valg og valgkomiteen er i gang med sitt arbeid. Jeg håper at de som blir spurt stiller seg positive til å ta et tak for foreningen.

Velkommen til årsmøte i Galeiskur 16 tirsdag 19. mars kl. 1800

*Med vennlig hilsen
Jan Olav Eriksen*

Redaksjonelt

Kjære leser!

Vi i redaksjonskomiteen synes det er meget gledelig at vi igjen kan presentere en ny artikkel i serien «Verftsminner». Denne gangen er det en tidligere befalsskoleelev, Anne- Margrete Bollmann som deler sine erfaringer og minner fra Fredriksvern verft med oss.

Vi har også gleden av å presentere historien om det restaurerte Krutthuset. Det er å håpe at denne artikkelen vil få mange av våre lesere til å besøke Verftet i den kommende tiden, og benytte anledningen til å se hvor flott denne bygningen nå har blitt.

Sist men ikke minst vil vi henlede oppmerksomheten på side 11 hvor det kalles inn til årsmøte i Fredriksvern Verfts Venner. Vi håper så mange som mulig av våre medlemmer finner veien til Verftet og auditoriet i Galeiskur 16 tirsdag 19. mars klokken 1800. Vel møtt!!

Med vennlig hilsen Værft-Magazinets' redaksjonskomité

Krutthuset på Fredriksvern verft ferdig restaurert

*Praktbygg fra 1779 er rehabilitert
og tilbakeført til sin «fordums glans»*

Tekst: Forsvarsbygg – redigert av Kjell R. Bugge

Foto: Kjell R Bugge og Mats Olsen

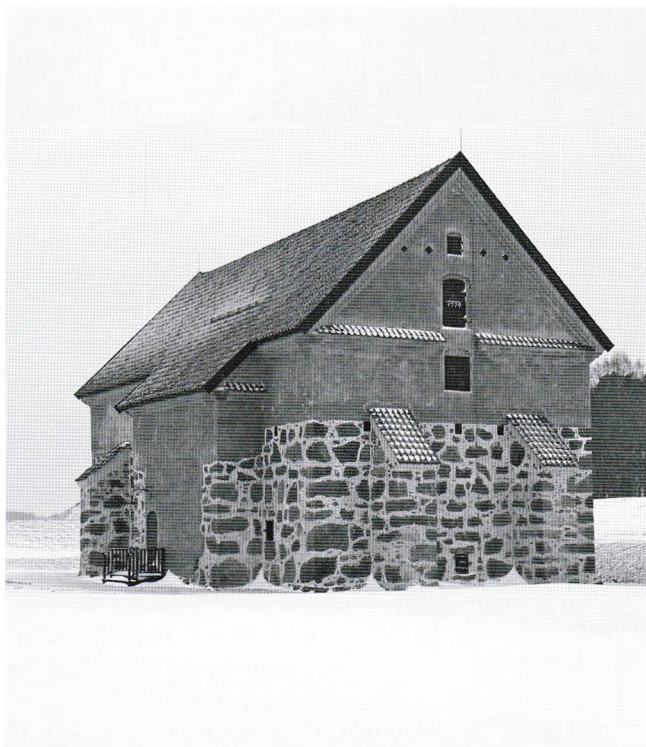
De norske festningene rehabiliteres for nær 550 millioner kroner i perioden 2009-2015. Dette er vedlikeholdsprosjekter basert på ekstraordinære midler. Over 400 millioner kroner er anvendt ved utgangen av 2012, og oppgraderingsarbeidene går til 2015 med en planramme på ca 62 millioner kroner pr. år.

Forsvarsbygg nasjonale festningsverk er et forretningsområde i Forsvarsbygg og har med sin spesialkompetanse på kulturminnevern, hatt en sentral rådgiverfunksjon i rehabiliteringsfasen. For Fredriksvern verfts vedkommende betyr

dette blant annet at Krutthuset ved Kronprinsens batteri inne på Verftets område like innenfor Corntinen, etter mange års arbeide fra Forsvarsbyggs side, er ferdig restaurert. Det framstår i dag som et flott klenodium. Forsvarsbygg har på oppdrag fra Forsvarsdepartementet investert nær 15 millioner kroner i ekstraordinære vedlikeholdstiltak på Krutthuset de seneste år. Bygningen bar sterkt preg av forfall og behovet for tiltak var stort. Forsvarsbygg har vært byggherre og arbeidene er utført av Murmesterfirmaet Berntsen & Johansen AS.

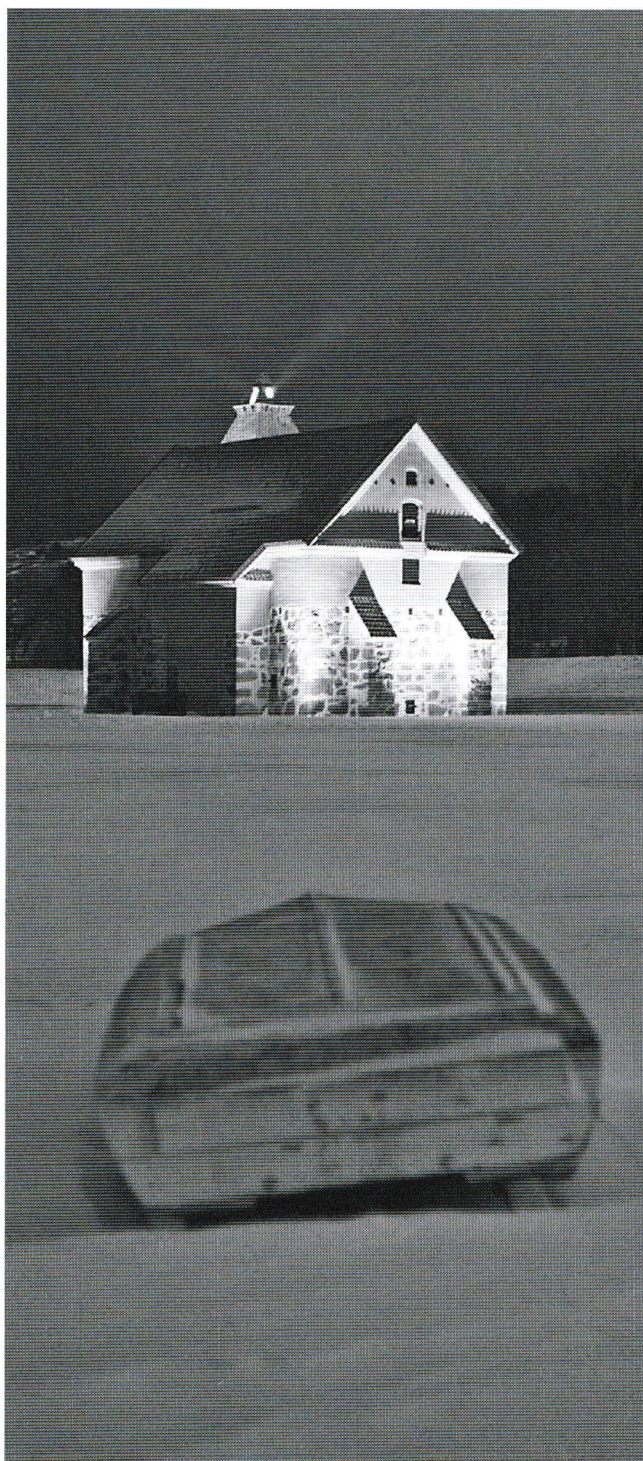
Første fase ble utført i 2006-2007. Derne st stod bygningen og tørket noen år, før fase to startet opp i 2011.

Krutthuset er som navnet indikerer et sted for lagring av kuler og krutt. Dagens Krutthus er det andre i rekken på verftet, men ca 1/3 større enn sin forgjenger og plassert lenger vest på Verftsområdet med gavlene pekende mot nord og syd bak Kronprinsens batteri. Konstruksjonen minner om tilsvarende Krutthus på Holmen verft i København. Hovedkonstruksjon er bærende bruddsteinskonstruksjon der nedre del av muren er av gråstein og den øvre del av tegl. Hele bygningens fundament hviler på en tømmerflåte. Det er utstyrt med saltak med tegltekking. Bygningen har tre kruttkamre/hvelv i underetasjen. Det er fritt liggende langt fra andre bygninger, og med god avstand til Galeiskurene som er oppført i trevirke, og er et markant landemerke i et ellers ganske flatt landskap innenfor vollene. Både eksteriør og interiør er fredet. Skulle bygningen eksplodere, enten ved fiendtlig angrep eller av andre grunner, er vestveggen kon-

Krutthuset på dagtid.

struert svakere enn de øvrige yttervegger, slik at trykket fra eksplosjonen ville rette seg mot vollen og de ubebygde områder bak denne, og derved unngå faren for skade på andre av verftets bygninger eller for den sakens skyld egne fartøy i havna. Arbeidene som ble fullført i 2012 startet for noen år tilbake med et behov for å kartlegge hele bygningen, da denne bar tydelig preg av forfall. Etter oppdrag fra Forsvarsbygg gjennomførte sivilarkitekt/antikvar Poul J. Neubert en omfattende og svært grundig tilstandsregistrering/-analyse.

Krutthuset om kvelden.

Denne analysen avdekket at de siste tiårenes reparasjoner med sementmørtler, og maling med silikonmaling, hadde ført til et akselererende forfall av bygningen. Fukt i murene, frostsprengninger av murstein i yttermur, avskalling av maling, fukt-skader og råte i gulvbord, lukekarmer mm er de mest synlige resultater av fuktpåvirkningen.

Arbeidene startet med oppgraving og senkning av terrenget rundt bygningen, for å hindre oppsug av fuktighet gjennom fugene i stein- og teglmurverket. Videre ble luker, skodder og vinduer tatt ut for reparasjon. Sementbasert fugemørtel mellom natursteiner ble fjernet og puss innvendig og utvendig ble pigget bort. Deretter stod bygningen over noe tid med stillas og tildekket mens den rett og slett fysisk stod og tørket og klargjorde seg for neste steg. Gladmeldingen om nye bevilgninger fra Forsvarsdepartementet kom på nyåret 2011. Med utgangspunkt i friske midler ble arbeidet gjenopptatt og nytt konkurransegrunnlag ble utarbeidet. I mellomtiden var skodder, luker og vinduer rehabilitert/restaurert av egne medarbeidere på Fredriksvern Verft. Det var også laget en del nye luker og skodder i massiv eik, til erstatning for dem som ikke lot seg reparere.

Tilstandstanslysen og beskrivelsen fra 2006 ble lagt til grunn for det nye konkurransegrunnlaget i 2011. Det ble foretatt en omfattende opptegning og utarbeidelse av nye tegninger. Disse er også oppdatert «som bygget» etter at rehabiliteringen ble ferdig og overtatt november 2012.

Skipsnavn er bevart på kruttloftet.

Gammel betongtakstein ble fjernet, og det ble lagt ny undertekking, sløyfer og lekter før ny takstein av tegl ble lagt på taket. På kontrafortene (ekstra støttemurer for veggene) ble det valgt en takløsning som er vist på foto i Riksantikvarens arkiv fra 1919 og 1925, med tretak på sørveggen og gammel takstein på de to øvrige vegger med kontraforter mot øst og nord.

Innvendige mur og teglflater ble børstet rene og påført 3 lag med kalkvann for fiksering av overflaten. På utvendig side av teglflater ble det valgt gjennomfarget puss, med utgangspunkt i fargereseter som ble funnet på tegloverflaten etter rengjøring i 2007. På vestsiden er det for øvrig oppsatt et forsøksfelt med 5 forskjellige mørtelreseppter som alle har det til felles at det er benyttet knust tegl som tilslag. Formålet med dette forsøket er at vi over tid tester ulike tilslagsvarianter og derigjennom vinner erfaring på hvor godt eller dårlig de ulike mørtelreseppter svarer på bestandighet og farge.

I løpet av 2012 ble det produsert en rekke detaljer i smijern, for innfesting av karmen, nye låser, luker etc. Det ble installert nytt elektrisk anlegg i hele bygningen. Bygningens bruksmuligheter er mange, alt fra kunstutstillinger, teater, konserter til selskaper. Muligheten bygninger byr på faller inn under vår målsetting om å skape nytt liv på historisk grunn.

Det er gjennomført en brannteknisk vurdering som setter enkelte begrensninger for varighet og personbelastning i slike tilfeller.

Uteområdet er opparbeidet med kulestein inn til bygningen for å fange opp regnvann fra taket. Videre er det etablert en ny gruset gangvei frem til og rundt hele bygningen og det er nedsatt belysning i bakken for fasadebelysning på kvelds- og nattetid.

Prosjektet har i gjennomføringen lagt særlig vekt på bruk av tradisjonelle materialer og at arbeidene er utført etter gamle solide håndverkstradisjoner. Bygningen er fasademessig tilbakeført til tidligere uttrykk.

Forsvarsbygg er veldig stolte og glade for at dette prosjektet er blitt gjennomført og at bygningen i dag fremstår i like god stand som da det ble

Tre kruttkamre på rekke og rad.

bygget for snart 250 år siden. De er opptatt av Fredriksvern verft, i likhet med alle andre norske festninger, skal fremstå som tilgjengelig, sikkert og velholdt. Verftet besøkes årlig av godt over 200 000 mennesker og tilbyr et variert og mangfoldig kulturtilbud for hele familien.

En evig sommer i Stavern

Tekst og Foto: Anne-Margrete Bollmann

Her forleden bladde jeg igjennom fotoalbumet fra min tid på Luftforsvarets befalsskole i Stavern. Det var en merkelig opplevelse å bla seg igjennom arkene med bilder av slanke, brune, glade ungdommer, i noen mindre kledelige uniformer fra midten av 80-tallet. Det fikk tankene til å spole tilbake til en tid med forventning, spenning og troen på udødelighet og uovervinnelighet.

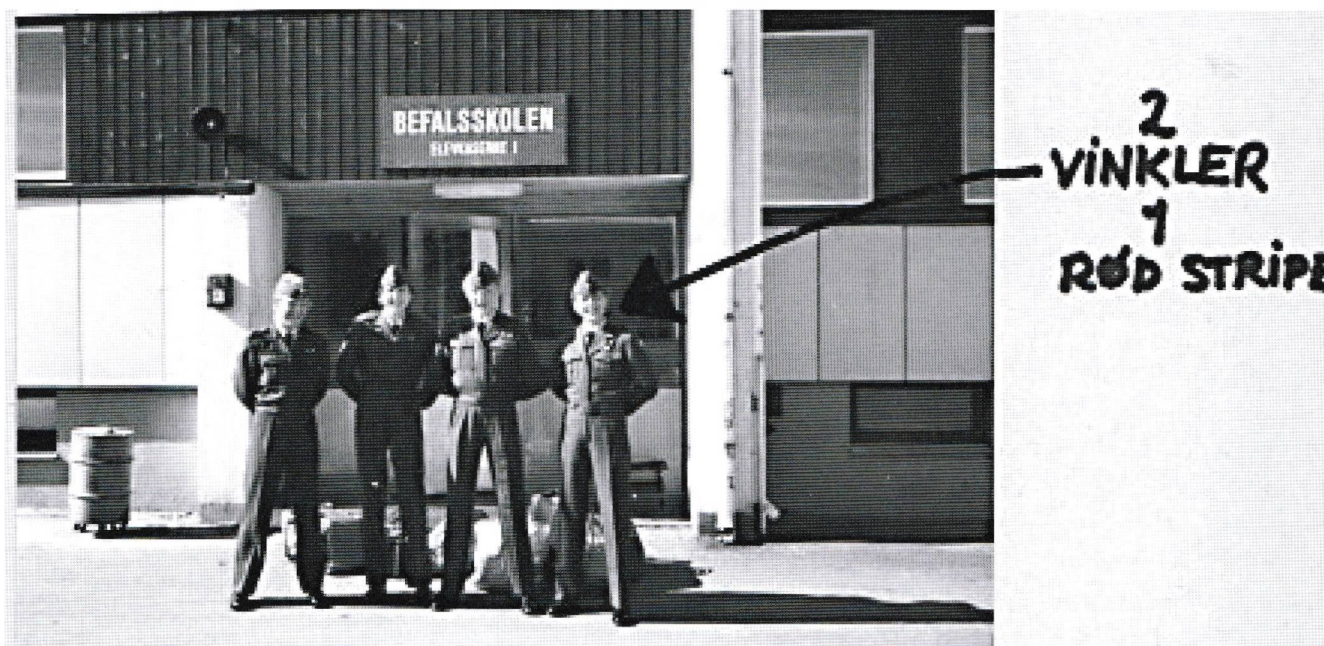
Jeg husker veldig godt kjøreturen fra Oslo til Stavern, der vi var fire vestkant-jenter fra Røa, Eikmarka og Snarøya, i en liten boble på vei til opp-taksprøver til befalsskolen. Det var Bente, Jannicke, Cecilie og jeg, hvorav tre av oss hadde erfaring fra Ungdommens Heimevern. Jannicke og jeg hadde også gått på Katta sammen og hadde forberedt oss mentalt i friminuttene det siste halve året.

Ettersom tre av oss hadde bakgrunn fra Ungdommens Heimevern, var vi selvfølgelig relativt bevisste på hva som ventet oss. Vi hadde trent oss brukbart opp, men var likevel usikre på hvordan vi ville hevde oss i en hard konkurranse. Den gangen var det over 1000 søkere til rundt 80 plasser, og Luftforsvarets befalsskole var landets mest populære skole – sammen med Befalsskolen for Marinen.

Konkurransen var derfor hard. Det jeg gruet meg mest til var liggende kroppshevninger i bom, der jeg stilte med et klart handikap; lange tynne armer og en byste tilpasset en spinkel kropp. Det sa seg selv at veien opp til bommen var lenger for meg enn de fleste andre. Jeg hadde da også grunn til å være skeptisk, jeg tok 7-8 kroppshevninger, men jeg kom ikke langt nok opp til at kroppen berørte det dinglende hjulet. 0 godkjente kroppshevninger, 0 i karakter, og en brølende muskelbunt av en ser-sjant det oste forakt av. Heldigvis gikk det bedre på 3000 meter, så jeg kom inn til aspirantperioden.

Det er merkelig hvordan enkelte opplevelser sitter spikret i minnet, med detaljer som lukt og smak inkludert. Jeg husker godt lukten av barkeløypa i Stavern, det grønne gresset vi slang oss ned i når vi hadde fri, og lukten av sand og sjø i Corntinbukta. For meg var dette lukten av ungdom, sommer, håp og ambisjoner.

For meg var det å komme inn på Luftforsvarets befalsskole mitt første store mål i livet, og det var det første jeg begynte å jobbe målbevisst mot. Jeg var i utgangspunktet en skoleflink pike som trivdes best foran pianoet eller med bøkene i fanget. Jeg var også helt utrent og hadde aldri drevet noen

form for idrett. Å se for seg meg i et styrkerom, på en skytebane eller krypende i en kamuflasjeuniform var utenkelig både for meg og de som kjente meg. Til og med min far som var en offiser med et brennende forsvarsengasjement, hadde aldri tenkt tanken på at jeg skulle begynne på befalsskolen.

Jeg husker ennå reaksjonene til min far og resten av familien da jeg kunngjorde at jeg ville inn på Luftforsvarets befalsskole. Reaksjonen var lik den jeg ble møtt med den dagen jeg kom hjem og sa at jeg ikke ville confirmere meg; en blanding av resignasjon og fortvilelse. Spesielt min tante, som var av den tantete sorten, var veldig skuffet: «Hun hadde tro på meg», sa hun, og hun hadde sett for seg meg innenfor lege, advokat- eller læreryrket. Aller helst ville hun ha meg ut i diplomatiet, ettersom hun og min onkel jobbet i UNESCO i Paris.

Men det var Luftforsvarets befalsskole som var målet, og min far støttet meg. Jeg har hørt at det som sterke kvinner har til felles, er en sterk pappa i ryggen. Det er faktisk forsket en del på dette. Det stemmer i hvert fall for meg; min far var min ivrigste og viktigste motivator. At jeg valgte Luftforsvarets befalsskole syntes han var ekstra stas, ettersom Stavern alltid hadde hatt en spesiell plass i hjertet hans helt siden han oppsøkte leiren for første gang som presse- og informasjonssjef i Luftforsvaret.

Luftforsvarets befalsskole var altså mitt første store mål, men jeg visste at det var en lang vei å gå for å bli sersjant. Jeg måtte i hvert fall komme i form, og det var 3000 meter jeg fryktet mest. Jeg begynte å løpe tre ganger i uken hjemme på Røa, og jeg husker min første løpetur: Jeg klarte knapt å løpe hundre meter, og jeg var totalt ukjent med sko, utstyr og teknikk. Men takket være en lærer på Katta som var tidligere Norgesmester i friidrett, så fikk jeg en del råd og vink. Og jeg fant ut at min lange tynne kropp var lettrent og egnet for løping. Og så meldte jeg meg inn i Ungdommens Heimevern for å bli enda bedre forberedt.

Da opptaksuken var unnagjort og aspirantperioden i gang, begynte alvor. Det var tøft for en beskyttet jente fra Røa å bli kjeftet huden full for bagateller og småfeil som man knapt kunne noe for. Jeg hadde også en utpreget rettferdighetssans, og det var vanskelig å takle urimelig og urettferdig behandling. Jeg husker spesielt en gang jeg fikk kjeft for en romvask jeg ikke hadde ansvaret for,

og da jeg forsøkte å si noe om det, ble kjeften mye verre. Som straff måtte jeg gjennom et «skiftshow» der jeg måtte skifte til permuniform på to minutter. Det klarte jeg selvfølgelig ikke, og resultatet ble at jeg ble skrevet opp i «svarteboka», den gule boken som sersjantene og korporalene hadde med seg til en hver tid – der de noterte «avvik» av den alvorlige sorten. Tre merknader i «svarteboka» var ensbetydende med avskjed på grått papir, ble det sagt. Jeg husker at tårene rant og leppene dirret da jeg prøvde å ta meg inn i møtet med resten av troppen som ventet på oppstillingsplassen. Jeg følte meg som verdens mest elendige person, og jeg tenkte at det var forferdelig å tenke tanken at jeg kanskje ikke ville klare å komme inn på befalsskolen. Da sa jeg høyt til meg selv: «Hvis du synes synd på deg for dette her, har du ingenting i Forsvaret å gjøre. Krigen er 10 ganger verre!». Disse ordene, og den opplevelsen av virkningen av disse ordene, har fulgt meg siden og betydd mye for meg. I tunge stunder har jeg gjenopplevd det øyeblikket da jeg sa dette til meg selv, og virkningen av det. Og jeg husker nøyaktig hvor jeg var i leiren, været og

omgivelsene: Jeg småløp nedover fra Befalskaserne II til spisesalen, det var strålende sol, lukten av bar-keløypa var sterk, og jeg så på de andre at jeg var alene om å denne opplevelsen.

Jeg tok frem igjen denne opplevelsen i 2009 da jeg skulle ha med meg kronprinsesse Mette-Marit på en vinterøvelse på Vikafjell med Sivilforsvaret. Jeg hadde lagt opp til et krevende scenario, med transport av redningspersonell og kronprinsessen over et værhardt område. Kvelden før øvelsen var værvarselet dårlig, og sannsynligheten for at øvelsen måtte kanselleres var stor. Det verste var at et tyvetalls journalister hadde meldt sin ankomst, hvorav NRK frokost-TV, TV2 og tysk TV. Jeg sov ikke et minutt den natten og tenkte på hvilken omdømmemessig katastrofe det ville være å kansellere øvelsen. Da tenkte jeg på min peptalk sommeren 1984 i Stavern, og jeg tenkte: «Hvis du synes synd på deg for dette her, har du ingenting i Sivilforsvaret å gjøre. En ulykke eller katastrofe er 10 ganger verre!».

Men jeg klarte å komme meg igjennom aspirantperioden, og jeg tror jeg klarte det med god margin. Min største utfordring var ikke det fysiske, men det å akseptere urimelighet og dårlig behandling. Jeg brant meg på å si ifra litt for ofte og litt for tydelig, og jeg ble kalt inn på troppssjefens kontor en gang for en reprimande. I ettertid har jeg vært takknemlig for mye av det jeg måtte igjennom, selv om mye av det som instruktørene foretok seg overfor befalsaspirantene nok var «på grensen». Som de fleste av oss erfarer er livet er flust av opplevelser som føles krenkende og urimelige, og det å ha et erfaringsgrunnlag rundt dette, har gitt meg en viktig ballast. Ikke minst har det vært viktig å ha erfaring med hvordan man forholder seg til disse tingene.

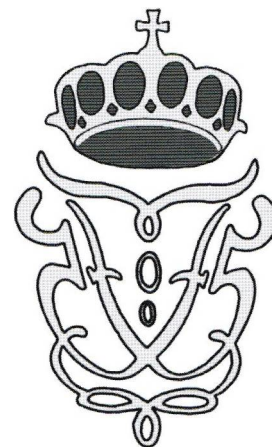
Stavern og leiren vil alltid ha en spesiell plass i mitt liv. Jeg klarte å nå mitt første store mål; å komme inn på Luftforsvarets befalsskole og bli sersjant. Det var et stort øyeblikk da jeg ble tatt opp som befalelev og fikk to vinkler med rød stripe. Det var også et stort øyeblikk da jeg tok på meg sersjantuniformen og mottok graduasjonsbeviset. Det hører med til historien at jeg tilbrakte 17 år i Luftforsvaret.

Befalsskoleåret var en tid med sterke inntrykk og opplevelser; spenning, forventning, vennskap

og konkurranse. Jeg kan ikke huske at det regnet en eneste dag, men det gjorde det sannsynligvis. Jeg opplevde min første forelskelse, og min første kjærlighetssorg. Det første var stort, det andre var grusomt. Men man lærer seg å takle det også.

Den dagen jeg fikk høre at Luftforsvaret skulle kvitte seg med leiren trodde jeg ikke mine egne ører. I mitt hode var dette den mest tankeløse og ukloke beslutning jeg kunne tenke meg. For meg vitnet det om mangel på kunnskap om mennesker og miljøer, og om hva som skaper gode offiserer. Gode offiserer skapes gjennom formidling av verdier og utvikling av menneskelig klokskap og kompetanse, ikke gjennom å putte dem på/i en moderne våpenplattform. Det siste handler om ferdigheter som kommer som en byggekloss på en plattform. Men uten plattform, ingen offiser.

Heldigvis har justissektoren overtatt leiren og jeg har i dag gleden av å besøke leiren i flere sammenhenger; Sivilforsvaret i Vestfold har kontor i leiren, og distriktssjef Berit Reppesgård er en av mine beste venninner og kollegaer. Politihøgskolen har kurs i leiren, og jeg har anledning til å komme som kurselev til leiren. Sist, men ikke minst, er Stavern et feriested om sommeren for en alenemor med to barn og en hund som trenger å flykte vekk fra Bergensregnet. Da tenker jeg på min far som drakk hvitvin på terrassen på Hotell Wasilioff om sommeren, bading med kullkamerater til alle døgnets tider i Corntin-bukta, og lukten av sommer, håp og troen på at alt er mulig.

Utklipp fra Sprenggranatens første nr. 1953

Sprenggranaten så sitt første lys i 1953, altså for 60 år siden. Her blir det spurt om hvem som skulle være medlemmer av redaksjonen.

3

HILSEN FRA LEIRKOMMANDANTEN.

Når det nå skal settes i gang en leiravis, ønsker jeg å minne alle som skal LESE om den selvfølgelig ting at først må avisen SKRIVES. Hvem skal gjøre det ? Er det velferdsoffiseren og hans assistent ? Nei, de utfører redigeringen og sørger for trykning og utdeling.

Skal en leiravis bli noe tess og sikres levetid, må innholdet bringes til veie av leserne. Jeg antar at de fleste av dere mener at det er en oppgave dere ikke eger dere til. Dere tar feil. Det går godt an å klare den jobben. Dere har antakelig sett annonsen fra en tegneskole: "Kan du skrive, kan du også lære å tegne".

Denne påstanden omformer vi slik: "Kan du lese, kan du også lære å skrive".

Noen råd og anvisninger tør være på sin plass:

Husk her er samlet unge menn fra landets forskjellige deler - vokset opp under tildels sterkt uensartete forhold. Det som kan synes liketil og selvsagt for noen, er i virkeligheten nytt og høyst merkelig for andre.

Det er nok av emner å ta av. Skriv f.eks. om forholdene på hjemstedet hva angår:

Næringsveiene	Idretten
Løndeforholdene	Klimaet
Dyrelivet	Åndslivet
Planteveksten	Adspredelsene
	O.S.V.

Det er ikke nødvendig å skrive ark etter ark. Vær kortfattet. Et enkelt originalt sitat eller lokalt ordtak kan være et godt innlegg.

Den som tegner, kan live opp i avisen med små skisser. Husk det må være enkle strektegninger, ellers blir gjengivelsen ikke vellykket.

Politiske meninger må holdes utenfor leiravisen. Den som ønsker å behandle slike temaer, må gå til dagspressen.

Hvis det skal utkjempes personlige feider i leiravisen, må det skje i all vennskapelighet og fordragelighet.

Husk at et avisinserat for det fordringsløse forum som en leiravis er, kan være nettopp det nødvendige tiltak som utløser bundne evner som senere tas i bruk i kampen for det som ligger en på hjertet.

Dere oppfordres kort og godt til: ÅNDELIG AKTIVITET.

Fredriksvern Verfts Venner

Postboks 161, 3291 Stavern

ÅRSMØTE 2013

Styret innkaller med dette til årsmøte i Fredriksvern Verfts Venner (FVV):

Tirsdag 19. mars 2013 kl 1800 i Auditoriet, Galeiskur 16

Stemmerett på årsmøte har kun medlemmer som har betalt sin kontingent for 2012, mens nylig tiltrådte medlemmer er hjertelig velkomne - uten stemmerett.

Årsmøte har følgende agenda:

Åpning:

- Valg av møteleder og to personer til å undertegne protokollen
- Valg av møtesekretær/referent
- Godkjenning av innkalling
- Godkjenning av sakliste

Godkjenning av:

- Årsmelding
- Foregående års reviderte regnskap
- Overskuddsanvendelse/dekning av underskudd
- Forslag til budsjetttramme
- Vedtektsendringer

Saker fremmet av:

- Styret
- Øvrige medlemmer

Valg av:

- Leder
- 3 styremedlemmer for 2 år
- 2 varamedlemmer for 2 år
- 1 medlem til valgkomitè

Etter årsmøte blir det en enkel bevertning samt en orientering om det nye prosjektet Kikkut.

Saker medlemmene ønsker behandlet på årsmøtet må være styret i hende senest fredag 1. mars 2013.

Velkommen!

Jan Olav Eriksen (sign), Leder

NB! Ta vare på denne innkallingen - årsmøte vil ikke bli annonsert på annen måte!!

Værftsbilder

Tekst og foto: Mats Olsen og Kjell R. Bugge

Hovedporten.

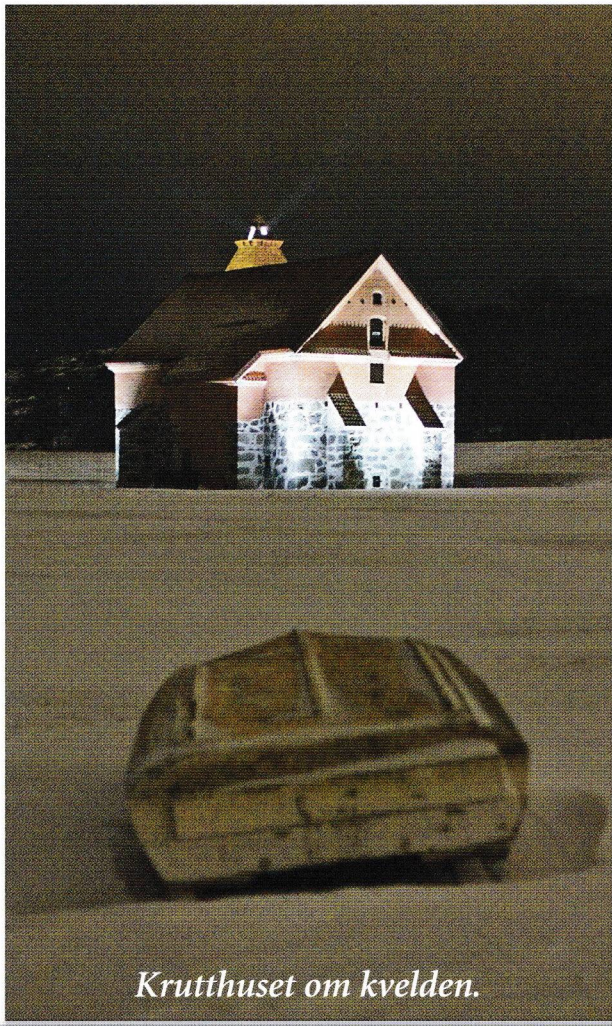
Norges største juletre.

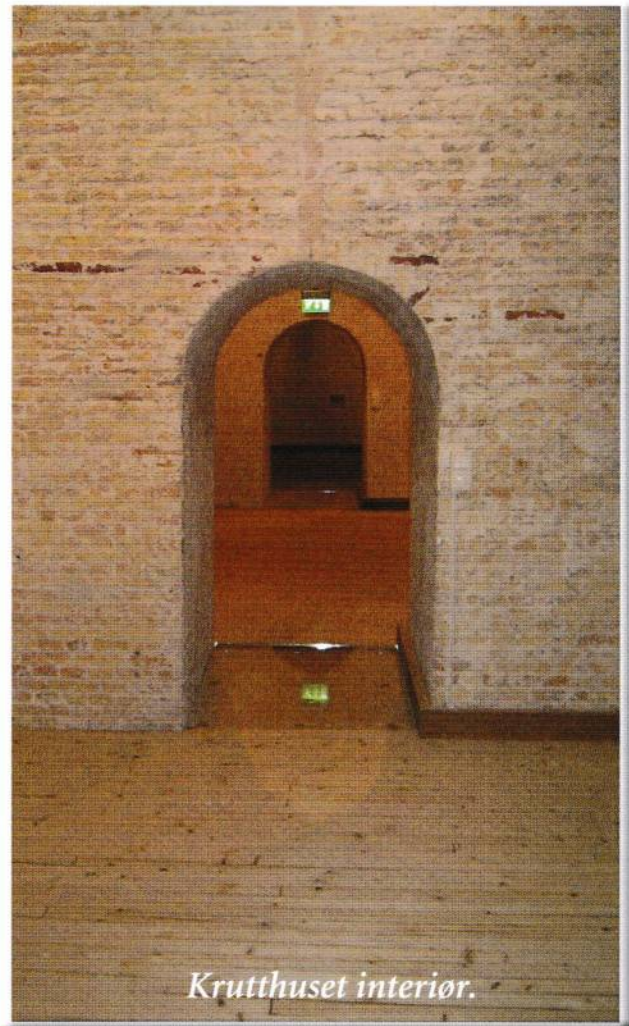
Nissen ønsker velkommen.

Vinter på værftet.

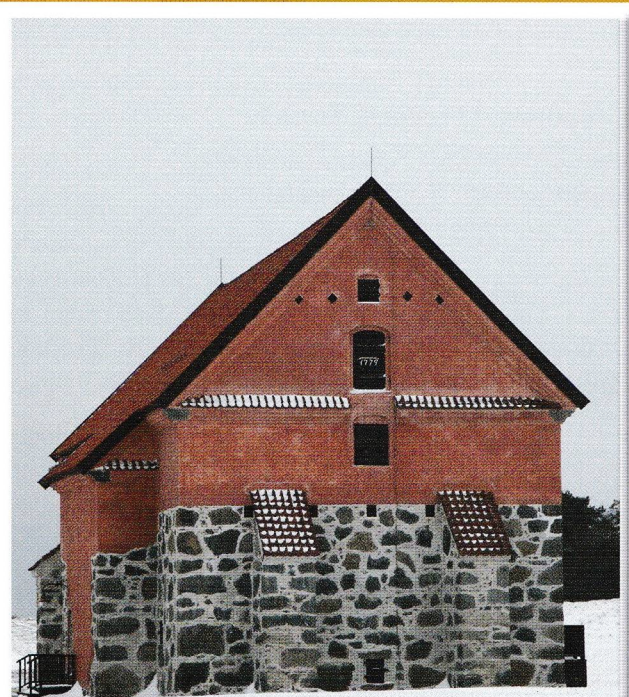
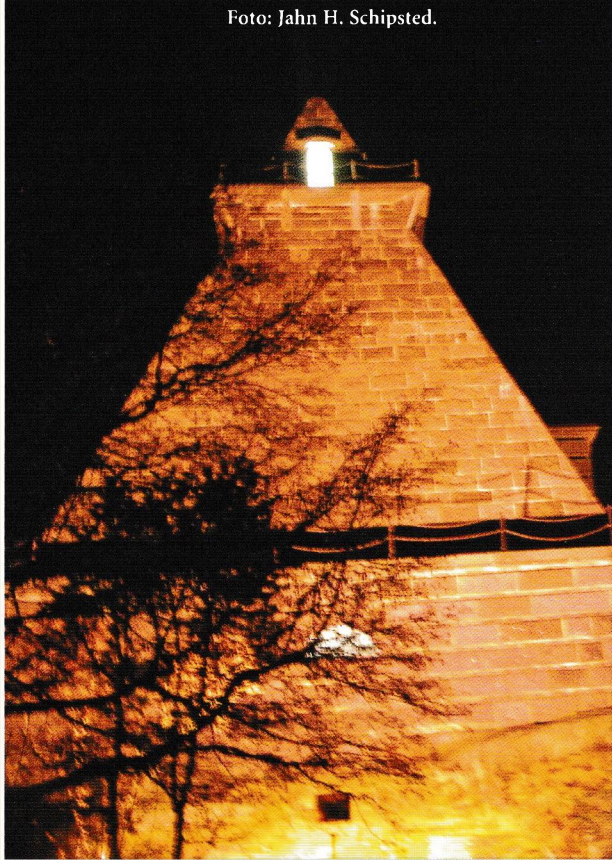
Krutthuset om kvelden.

Krutthuset interiør.

Minnehallåpningen av nytt lys i toppen.

Foto: Jahn H. Schipsted.

Krutthuset dagtid.

Viceadmiral Frederik Zimmer

Tekst: Johan Wilhelm Michelet

Viceadmiral Frederik Zimmer
27.7.1701-5.09. 1774.
Kommandant Fredriksværn
fra 24.06 1756 til 5.9.1774.

Dessverre finnes ikke noe maleri av Frederik Zimmer. Under en reise med Cron Printz Christian (tidligere svensk orlogsskip erobret av Tordenskiold utenfor Marstrand) til Canton 1730-1732 ble denne figuren laget.

Frederik Zimmer ble født 27.7.1701 i Nykiøbing, Falster. Han ble 29.7.1739 gift med Ida Birgithe Brandt. Allerede som 17 åring begynte han sin karriere i den danske marine. Etter endt utdannelse ved Søe-Academiet gjorde han tjeneste på en lang rekke orlogsskib. Han hadde også en rekke oppdrag på land.

1737 ekvipasjemester på Gamle Holm,
1738 sjef for ekvipasjen i Glückstad.

1744 kommandant på Glückstad festning.
1755 kommandørkaptein og eskadresjef i Middelhavet.
1756 -1774 kommandant Fredriksværn.
1766 utnevnt til kommandør og i 1768 til scoutbynacht (kontreadmiral).
1772 utnevnt til viceadmiral.
Død 5.9.1774 i Fredriksværn

14.08.1756 ankom F. Zimmer Fredriksværn for å oppta sin nye bestalling.

Han kvitterte 20.08 for verftets kasse med 1.356 daler 58 shilling og følgende båter som lå i havnen: 4 dobbelte sjalupper, 2 jakter, 1 stykkpram, 1 ditto på stabelen, 5 mudderprammer, 1 ditto på stabelen, 2 små prammer og 7 joller.

Videre kvitterte han for verftet, castellet og bondegården med alle dens hus.

Ved overtagelse var festningsverkene ikke ferdige. I løpet av 1756 blir de tørre graver utenfor de 5 bastioner gjort ferdige. I 1757 ble bastion 6 ferdig og kruttårnet ble ferdig først i 1759. Verftets første nybygging var galleien «Moss» i 1762. Den var 115 fot lang, 19 fot og 18 tommer bred og stakk 6 fot 10 tommer dypt. Den ble utrustet 1stk 18 lbs kanon, 2 stk 6 lbs, 6 stk 3 lbs og 18 stk 1 lb falkonetter. Den ble bygget for 40 årer. Totalkost for skipet inkl. takelasje og seil var 6.404 daler 53 skilling.

For å kunne vurdere størrelsen kan nevnes at en gallei på 32 årer hadde 194 manns besetning. Foruten sjef og underbefal var det 33 matroser og 146 soldater. Matrosene sto for seilføringen, og soldatene satt ved årene.

Til personlig bruk hadde Zimmer en sjalupp med 8 årer, rodd av 16 mann iført hvit skjorte, sort slips, rødt skjerf, blå korte bukser, hvite strømper, sorte sko og sort kaskett. Den førte også seil.

I alt ble det i Zimmer tid som kommandant bygget: 11 galleier, 6 dobbelte sjalupper, 6 skjærbåter, 2 stykkprammer og 1 fregatt (byggeår 1774).

Fra 1761 og utover ble det bygget 10 galleiskur hvor galleiene ble trukket på land når det ikke var aktuelt å holde dem utrustet. Det ble også bygget pontonger til hæren.

Zimmer lot oppføre en ny smie for å kunne smi de store ankerene.

Mangel på eiketømmer var et problem, likeledes faglærte håndverkere som måtte sendes opp fra København. Arbeidstiden ved verftet var lang og lønnen lav. Om sommeren ble det arbeidet fra kl 5 om morgenen til kl 7 om aftenen og i den mørkeste vintertid fra kl 8.15 morgen til kl 3 ettermiddagen. En rapport fra 1756 over verftets utgifter viser følgende årslønner:

En skipsbyggermester 316 daler, seilmaker 84 daler, murersvenn 100 daler og en tømmermann det samme, matroser 45 daler og bøsseskyttere det samme.

Av sjøoffiserene tjente ekvipasje- og takkelmesteren 560 daler, en kaptein 300, en kapteinløytnant 250 og en premierløytnant 200 daler om året. Kommandantens gasje lå betydelig høyere, 1.000 daler året pluss 277 daler 48 skilling året for lys og brensel.

Fredriksværn kirke ble innviet i 1756. Mens hærens offiserer ikke betalte for sine plasser på de første benkerader, måtte sjøoffiserene og deres familier betale for sine. En familiestol till 6 personer kostet 2 daler året i leie eller 3 daler i feste. På pulpiturene var det friplasser for under-offiserer, gemene og håndverkere, sjøfolk og soldater. Kirken manglet adskillig utstyr i begynnelsen, og Zimmer forærte

derfor 2 glass lysekroner. Disse ble i 1805 skiftet ut.

I 1772 var det mye uro på grensen til Sverige og det førte til mobilisering av hær og flåte. I den anledning rapporterte Zimmer til København at han hadde alt det nødvendige utstyr til 10 galleier, 6 skjærbåter og 6 armerte dobbelte sjalupper, men at det ville ta 13 uker å kalfatre dem alle og gjøre dem klare. Håndvåpen og artilleri til skipene var mangelvare.

Zimmers helse var nu sviktende og han døde 5.9.1774. (4.9.1774?)

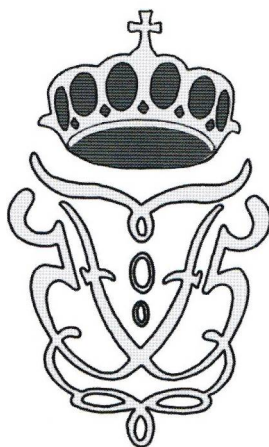
Han ble gravlagt under gulvet i Fredriksværns kirke.

Det finnes en nøyaktig beskrivelse av begravelsen, som gir et innblikk i tidens skikker.

Liket ble svøpt i 36 alen fint sukkerdun, forsynt med hvite hansker og dekket med flannellstrukne tepper. Det ble plassert i en kiste, som igjen ble satt i en større kiste, og ytterste kiste var trukket med sort duk og forsynt med en tinnplate med inskripsjon. To koner strødde granbar fra sørgehuset til Kirken. og kisten ble båret av 12 underoffiserer, Foran kisten ble kommandostaven båret på en pute trukket med rød fløyel og prydet med sølvfrynser og kniplinger. I kirken brente, foruten alterlysene, 48 hvite vokslys, og 113 alen sort flor var brukt til utsmykking. En sørgesalutt ble avfyrt og alle kirkens 3 klokker ringte i 2 timer.

Kildehenvisning:

«Viceadmiral Frederik Zimmer»
av Frederik Faye Zimmer, Oslo 1981,
ved Johan Wilhelm Michelet

Einar Aksdal

– en samfunnsengasjert offiser

Tekst: Per Inge Olsen Foto: FVV

Einar Aksdal på kontoret – 1957.

Det er sikkert mange av våre lesere som husker Einar Aksdal. Hans militære yrkesliv strekker seg fra 1946 til 1983 og hele tiden var han ved Fredriksvern verft. Kanskje er det ikke hans militære karriere han først og fremst vil bli husket for, men heller hans store samfunnsengasjement og den betydelige rolle han spilte for utviklingen i Stavern. I våre arkiver fant vi hans søknad om opptak på sersjantkurs nr 1 ved Luftvernartilleriets skyteskole og med den som utgangspunkt synes vi det er hyggelig å trekke fram hans navn i Værfts-Magazinet.

Aksdal var født 30. april 1923 og vokste opp i Ålesund. Han startet på middelskolen i 1940 og gjennomgikk senere flere politikurser. I 1942 ble han ansatt ved Ålesund ordenspoliti og fra mai 1945 og fram til mai 1946 arbeidet han som vaktmannskap ved Nørve fangeleir. 13. mai 1946 startet han på sin militære verneplikt ved H.M. Kongens Garde. Trolig må Aksdal ha likt militærlivet i og med at han søkte videre utdanning i Forsvaret. Han ble tatt opp

på sersjantkurset i Stavern og gjennomførte dette i tiden 16. september 1946 til 1. januar 1947. Felles for elevene på kurset var at de hadde grunnleggende soldatopplæring fra tidligere. Sjef for kurset var kaptein B. Ødegård. Etter kurset ble han sersjant og beordret som arkivassistent ved skole- og øvingsavdelingen. I 1952 er han fenrik og arbeidsområdet er arkiv/personell. 1. mars 1956 ble han midlertidig tilsatt som løytnant og beordret som offiser ved tropp/stab ved Skyte- og våpenskolen for Luftvernartilleriet. Han ble fast tilsatt som løytnant fra 1. mai 1957 og kaptein fra 1. juli 1975.

Aksdal innehadde stillingen som adjutant for skolesenterets sjef i mange år, en stilling han beholdt helt til han gikk av i 1983. Aksdal var også en idrettsinteressert person og deltok selv aktivt i ulike idrettsgrener som ble arrangert av Forsvaret. I resultatlister fra 1950-tallet ser vi at han vant både leirmesterskap og Luftkommandomesterskap i kulestøt og diskos. Han var også en habil skiløper og skytter.

Som nevnt innledningsvis var Aksdal en samfunnsengasjert person. Etter krigen var det dårlig med familieleiligheter for befalet og det ble derfor stiftet et militært borettslag i 1951. Formannen i Fredriksvern boligbyggelag de første årene het Einar Aksdal. Det ble kjøpt inn tomter på Auserødjordet og ut over 1950-årene ble det bygget en rekke boliger. Mye av arbeidet ble gjort på dugnad og Aksdal var selv aktiv i dugnadsgjengen. Han flyttet inn i en av de nyoppførte boligene i Minnehallveien. I mellomtiden hadde han rukket å gifte seg med Edel Johanne Hansen fra Larvik. Som så mange andre militære skjedde det første møte mellom de to på Soldathjemmet i forbindelse med en kinoforestilling. I Minnehallveien bodde ekteparet i 18 år før de bygde eget hus på Varden. Edel Johanne og Einar fikk to barn, men dessverre er begge døde.

I politikken gjorde Aksdal seg sterkt gjeldene. Etter

Stortingsvalget høsten 1955 ble han valgt til ordfører og innehadde denne posisjonen i hele fireårsperioden 1956-59. Han representerte partiet Venstre. Dette var i og for seg en milepæl da han var den første militære ordfører på 90 år. Den siste var marinekaptein H.I.H. Hjorth som ble valgt i 1864. Ved valget i 1955 var det flere fra Forsvaret som sto på listene, men disse ble konsekvent strøket. Kun Aksdal kom inn i bystyret. Ved valget høsten 1959 var situasjonen helt forandret. Av 21 representanter i bystyret hadde 13 tilknytning til Leiren.

Senere var Aksdal ordfører i periodene 1962-1963, 1965 og 1968-1975. I en av periodene som ordfører var hans sjef, oberstløytnant Ørnulv Hatledal, varaordfører. I politiske fora var rollene byttet om med Aksdal i førersetet.

1983. Røkke takker Aksdal for lang og tro tjeneste.

Aksdal var også historisk interessert og var opptatt av å ta vare på det unike bygningsmiljøet i Stavern og ved Fredriksvern verft. I foreningen «Venner av gamle Stavern» la han ned et betydelig arbeid. Han var bl.a. foreningens formann i perioden 1983 til 1995.

I 1983 sluttet han i Forsvaret ved oppnådd aldersgrense og ble takket for sin innsats av daværende sjef, oberst Røkke. Aksdal døde 13. juli 2000.

Jeg vil takke Aksdals hustru, Edel Johanne, for bidrag til denne artikkelen. Hun fyller 90 år i år. For å oppsummere hennes karakteristikk av ektemannen: En ærlig og rettskaffen kar! Akkurat det kan nok mange som kjente Aksdal slutte seg til.

Skirenn på midten av 1950-tallet.

Velferdsarrangement

Soldathjemmet i Skråvika var i en årrekke en viktig del av fritidstilbudet for soldatene i leiren. Det var også en møteplass mellom de militære og den sivile del av befolkningen. Mang en soldat fant sin tilkomne akkurat her.

I tillegg til kino og kantine sto velferden for en rekke populære arrangementer med aktuelle artister. Her er et bilde fra et velferdarrangement vinteren/våren 1960.

Velferdsoffiseren, løytnant Kaare Woldheim, slår av en prat med kveldens gjest, «husmora fra Lørenskog», Elisabeth Grannemann. På det andre bildet ser vi fra venstre: Svein Ottesen, Thormod Ofrim (skjult) Rigmor Ofrim (Rakke) og Signe Marie Skogheim (senere fru Ottesen).

Bildenøtten i forrige nummer

Vi har ikke fått mange henvendelser om personene på bildene vi presenterte i forrige utgave av Værfts-Magazinet. Når det gjelder bildet fra Casino Maxim i 1955 har en leser fortalt oss at personen helt til venstre på bildet (med sløyfe) er Einar Nilsen. Til høyre på bildet sitter K. A. Kristensen. Navn på personen i midten og de to personene på det andre bildet har vi ikke fått.

For 60 år siden

Denne gang presenterer vi noen bilder fra 1953, henholdsvis fra avslutningen av befalsskolen samt et kullbilde fra et befalskurs. Vi har ikke navnene på alle personene på bildene og ber våre lesere om hjelp. Tips oss på tlf 932 66 620 eller e-post: fvvstavern@hotmail.com

Avslutning ved befalsskolen i 1953. Hvem er offiseren helt til venstre? De neste er Sverdrup, Husjord, Ruud og Solem.

Avslutning for befalsskolen i 1953. Hva heter eleven som mottar sitt vitnemål og hva heter offiseren som står helt til høyre på bildet?

LV BS kurs III/1953. Hvem er offiseren i første rekke helt til venstre på bildet?
De øvrige er Cramer, Sørestrand, Ruud, Brenna og Mjør.

I mange nummer av Værfts-Magazinet har vi hentet stoff fra leiravisen «Sprenggranaten». «Sprenggranatens» første nummer kom ut i 1953. Noe navn på avisen hadde man ikke ved den første utgivelsen, så man utlyste derfor en navnekonkurranse. Allerede på forsiden til avis nr 2 figurerer navnet «Sprenggranaten». Hvem som kom med navneforslaget står det dessverre ikke noe om.

Avisen skulle være et organ for Luftvernartilleriets skyte- og våpenskole og Luftvernartilleriets befalsskole. Den første redaksjonen besto av:

Redaktør: Sersjant Arne Torp

Redaksjonssekretær: Fenrik Kaare Woldheim

Journalist: Stabssersjant Birger Johansen

Tegner: Sersjant O. Devik

4 nummer ble utgitt i 1953.

Redaksjonen i 1958. Øyvind Nalum og Kaare Woldheim

I 1954 ser det ut som det ikke ble utgitt noen nummer av avisen. I alle fall finnes de ikke i venneforeningens arkiver. Skulle noen av våre lesere ha andre opplysninger så ta kontakt med oss.

I 1955 er man i gang igjen og nå er det kontinuerlig virksomhet i avisredaksjonen til og med 1960.

I 1958 og i 1959 oppnår «Sprenggranaten» å bli kåret til den beste leiravisen i Forsvaret og får tildelt «Albert-statuetten». 1960 er også et godt år for avisen og selv om de ikke når helt til topps er den blant de beste, og får prisen «Vesle Albert».

Prisen for 1959 ble utdelt 26. mars 1960 og i den forbindelse var hele redaksjonen invitert til to dagers opphold i Oslo. Under besøket fikk de en omvisning ved Oslos nyeste og flotteste trykkeri, Ass & Wahl, det var lunsj på Oslo Soldatherberge og om kvelden sponset Forsvarets Velferdstjeneste Chat Noir-billetter på hele gjengen. Selve prisutdelingen skjedde lørdag formiddag og ble foretatt av major Erling Eriksen fra Velferdstjenesten. De som deltok fra redaksjonen var: Kaare Woldheim, Øyvind Nalum, Finn Vasvik, Arnfinn Nilsen, Per Broager, Ronald Dahl Hansen, Harry Boye Karlsen og Ivar Eriksen.

Mellom 1960 og 1986 lå avisarbeidet nede, men fra 1986 tom 2001 ble avisen sporadisk gitt ut.

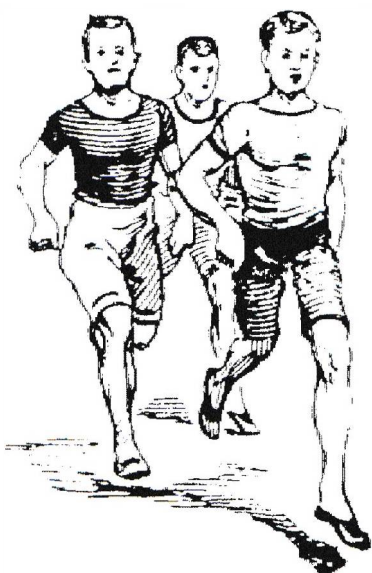
Idrettslaget LSI

15. april 1953 ble det stiftet et idrettslag som fikk navnet Luftvernartilleriskolens idrettslag (LSI). LSI's formål var å fremme kameratskapet, idrett og friluftsliv gjennom konkurranser og å gi medlemmene adgang til å delta i konkurranser arrangert av Norges Friidrettsforbund. Den første formannen var Finn Vasvik. Laget ble opprinnelig organisert i en fotballgruppe og en friidrettsgruppe og senere kom det til en miniatyrskyttergruppe. LSI deltok i en rekke arrangementer, bl.a Holmenkoll-stafetten. Venneforeningen har i sin besittelse en rekke premier ervervet av medlemmene i idrettslaget. Laget ble nedlagt rundt 1980 fordi interessen ble liten og det ble vanskelig å få tillitsvalgte.

Leirmesterskapet i friidrett 1958

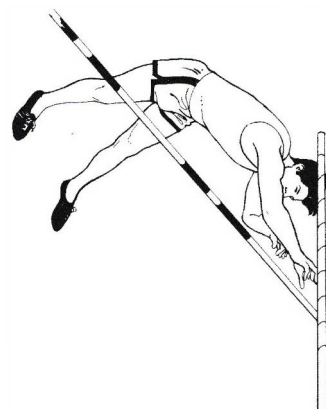
Leirmesterskap i ulike idretts-grener ble avholdt hvert år. Mesterskapene i friidrett ble som regel avholdt på Lovisenlund.

Her et bilde av vinnerne i de ulike klassene fra året 1958.

Vinnerne var:

5000 m kl I	92 Steffensen	App	16.01
5000 m kl II	Sjt Holberg Olsen	20.28	
1500 m	92 Steffensen	App	4.27.6
100 m	59 Braaten	UB	11.6
800 m	114 Hoseth	II/58	2.08.0
Høyde kl I	82 Arnestad	UB	1.73
Høyde kl II	Lt Boye Karlsen	1.51	
Kule kl I	59 Braaten	UB	11.69
Kule kl II	Lt Aksda	10.52	
Lengde kl I	82 Arnestad	UB	6.01
Lengde kl II	Lt Boye Karlsen	5.64	
Diskos kl I	132 Skirstad	II/58	34.50
Diskos kl II	Lt Nygaard	32.40	

Kommandersersjantrommet i Kadettbrakka

Tekst: Jahn H. Schipsted – Foto: Krigsskolen/Jahn H. Schipsted

Jens Olai Bundlie, født i Eidsvoll 3. juli 1899 og døde 21. juli 1989.

Han tok eksamen artium i 1921 ved Oslo Katedral-skole. Han tok eksamen ved Krigsskolens øverste avdeling i 1924. Han ble premierløytnant i 4. Divisjons infanteri samme år. Han tjenestegjorde i trenkorpset (5. trenkomp.) fra 1924. I 1930 tjenestegjorde han i 3. Divisjons infanteri.

Han deltok i kampene i 1940, på Elverum og i Narvik. Han ble tipset at offiserer skulle arresteres og flyktet til Sverige. I Stockholm ble han tilsluttet polititroppene. Han var kompanisjef for 1. bataljon i Polititroppene i Sverige.

På treningsstedene Färna Bruk og Tappudden ga han sine avdelinger god instruksjon, bl a var han en ypperlig skyteinstruktør både teknisk og psykologisk. Han hadde store kulturelle interesser og var flink i språk, bl a underviste han i russisk.

Etter krigen tjenestegjorde han på Kongsberg med majors grad. Fra ca 1954 tjenestegjorde han i Kristiansand med oberstløytnants grad.

Kilder:

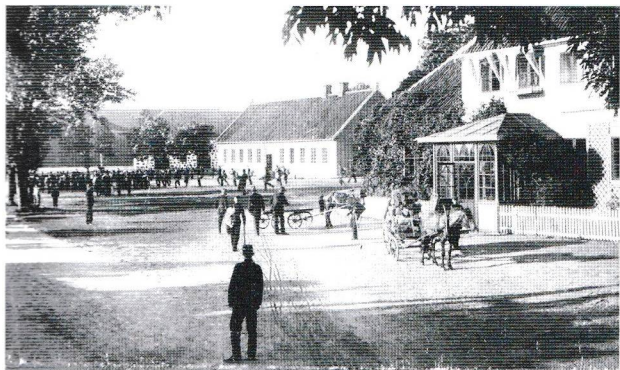
Familien

Norges Militære Embetsmenn 1929

Polititroppene i Sverige

Krigsskolens periode på 1900-tallet

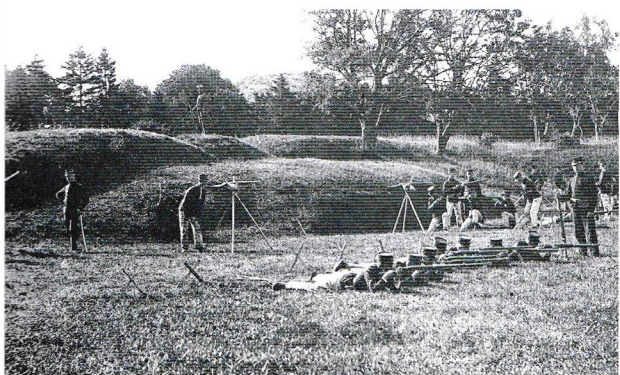
Kadettenes sommerøvelser

Kadetter-oppstilling.

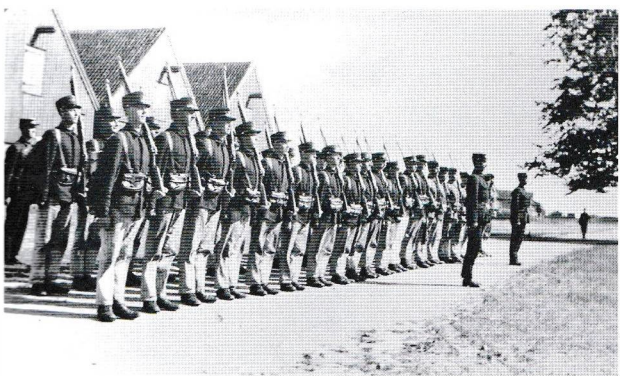
Kadettenes sommerleir.

Kadettøvelse ca 1900.

Kadettøvelse ca 1900.

Krigsskolens marsjtrening 1920.

Kadettenes sommerøvelse 1900 tallet.

Kadettenes sommerøvelse 1900 tallet.

Kadettenes sommerøvelse 1900 tallet.

Velg lokalbanken – når tillit er viktig!

Vi har kompetente medarbeidere på bank, finansiering, forsikring, plassering og eiendomsmegling både for privat- og næringslivskunder.

En passe stor bank med:

Lokale beslutninger – høy kompetanse – god lokalkunnskap – raske tilbakemeldinger.

Skal du kjøpe eller selge bolig?

Kom innom til en uforbindtlig prat med våre eiendomsめglere og med våre autoriserte finansielle rådgivere om finansiering/mellomfinansiering.

Velkommen til SpareBank 1 i Larvik!

Tlf. 02480 www.s1bv.no

Når tillit er viktig!